

סימן קיב – פת עכו"ם

מקור האיטור והטעם:

עבודה זרה לה: – ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה: ... הפת... מה ראו חכמים לאוסרה... **משום חתנות.**

ראב"ד כתב שהאיסור גם משום געולי נכרים, **והר"ן** דחה דבריו, שהרי סתם כליהם אינן בני יומן, **וכ"כ ש"ך**.

שו"ע א: אסרו חכמים לאכול פת של עממים עובדי כוכבים **משום חתנות**.¹

רמ"א (ע"פ רשב"א): ואפילו במקום דליכא משום חתנות (כגון שאין לו בנים) – אסור.²

מלאכות ישראל המתירות את הפת:

עבודה זרה לח: – הא ריפתא דשגר (הסיק בתנור) עו"כ **ואפה** ישראל אי"נ **שגר** ישראל ואפה עו"כ אי"נ שגר עו"כ ואפה עו"כ ואתא ישראל **וחתה** בה חתויי - שפיר דמי.

ר"ן וטור כתבו שההיתר באחת מג' המלאכות הללו הוא רק בפת ישראל, שהרי אין בו איסור אלא משום בישולי עכו"ם, אך פת של גוים אסורה אפילו אם נאפית בידי ישראל, שכיון שהגוי לשו וערכו ולקחו מן הגוי אסור משום חתנות.³

אך **ברמב"ם** משמע וכן כתב **רשב"א בתשובה** שההיתר באחת מג' המלאכות הללו הוא גם בפת עכו"ם. **וכ"פ שו"ע ט**

רא"ש תמה על המנהג להקל בהשלכת קיסם לתנור, וכן **טען רמב"ן** שיש להקל רק כשמעשיו של הישראל ניכרים.

אך **רמב"ם ורשב"א פסקו** שדי בכך שיזרוק עץ אחד לתנור כדי להתיר את הפת, שאין זה אלא להיות היכר שפת נכרים אסורה. **וכ"פ שו"ע ט**

שו"ע ט: הדליק עובד כוכבים התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים ובא ישראל וניער האש מעט, הרי זה מותר, ואפילו לא זרק אלא עץ אחד לתוך התנור התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה. **רמ"א (ע"פ מהרי"ל):** ואם נפח באש הוי כחיתוי.

¹ פת"ש: פת של מומר שרי, דמשום חתנות ליכא דאע"פ שחטא ישראל הוא. פמ"ג: דין כותי כדין עכו"ם.

² ט"ז דלא פלוג רבנן, ש"ך: דלא משום בתו של מוכר או נותן אמרו אלא משום בנות עו"כ שאם אין לזה יש לזה.

³ כתב ב"י שגם לר"ן מותר לישראל לתת קמחו לגוי ללוש ולערוך, שהרי אסר רק כשישראל לוקח מהגוי. עוד כתב ב"י שלר"ן משמע שאם הגוי לשו וישראל ערכו או לשו ישראל וערכו גוי - שרי, דאין בזה קירוב הדעת כל כך (וכן אם לשו גוי וערכו ובא ישראל וביטל עריכתו וחזר וערכו - משמע דמותר).

שו"ע י : אם אפו בתנור ע"י עובד כוכבים ג' פעמים ביום אחד והכשירו התנור ע"י קיסם בב' הפעמים ובפעם השלישית לא הכשירו - מותר. (דהסקות הראשונות מועילות להיסק האחרון יותר מקיסם וחיתוי, וכ"ש שגם נשאר גחלים מהסקות הראשונות)

רמ"א : וי"א דאם הכשיר התנור פעם אחת ולא עמד התנור מעת לעת בלא היסק אפילו אפאו בו כך כמה ימים - הכל מותר מכח הכשר הראשון (דחום הראשון מועיל להסקות האחרות בכה"ג), ויש לסמוך על זה.

ש"ך : כתב השערי דורא דאם הוא מסופק אם הכשיר ישראל התנור או לא - שרי, דהוה ספיקא דרבנן ולקולא, וכ"כ בת"ח.

שו"ע יב : אם אפה עובד כוכבים הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם אפילו קרמו פני הפת בתנור מועיל חיתוי ישראל כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין, ויש מי שאומר שאפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור ע"י ישראל אם הוא משביח.

סוג הפת:

שו"ע א (ע"פ רא"ש) : לא אסרו אלא פת של חמשת מיני דגן (שזהו דבר חשוב ומביא לידי קירוב דעת), אבל פת של קטנית ושל אורז ודוחן אינו בכלל סתם פת שאסרו [רמ"א: וגם אינו אסור משום בישולי עובדי כוכבים אם אינו עולה על שלחן מלכים⁴].

ב"ח, פמ"ג : לחם הנאפה בחמה אין בו לא משום משום בשולי עכו"ם ולא פת עכו"ם.

שילוב פת וביצים:

שו"ע ו : במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בביצים או שביצים טוחים על פניו - מותר (כיון שהפת עיקר והביצים טפלים לו), אבל אינפנ"דה שאפאה עובד כוכבים אסור לאכול מהפת שלה.

רמ"א : ויש אוסרים בפת שביצים טוחים על פניו משום שהן בעין ואינם בטלים לגבי פת ויש בהם משום בשולי עובד כוכבים וכן נוהגין.

[רמ"א: ואותן נילוי"ש שקורין קיכלי"ך (ש"ך: דוקא שבלילתן עבה ויש בהן תואר לחם) או מיני מתיקה שקורין לעקו"ך הם בכלל פת ובמקום שנוהגין היתר בפת של עובד כוכבים גם הם מותרים ולא אמרינן שיש בהם משום בשולי עובד כוכבים (ט"ז: כיון דאי קבע עליהו סעודה מברך המוציא ע"כ דינם כפת ממש). ויש מיני נילוי"ש שקורין קיכלי"ך שאופין אותם על ברזלים ומושחים הברזל בשעת אפייה בחלב או חזיר באותן יש לזהר ולאסרן וכן המנהג]

⁴ ט"ז: מלשון הטור משמע דמסתמא אין צריך שאלה על זה אם עולה על שלחן מלכים אלא בודאי אינו עולה.

פת פלטר ופת בעלי בתים:

ע"ז לה:

... לא כך היה מעשה אלא אמרו פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים אמר רבי אין כאן פלטר כסבורין העם לומר פלטר עובד כוכבים (דהתיר משום חיי נפש) והוא לא אמר אלא פלטר ישראל.
א"ר חלבו אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים (שמותר) לא אמרן אלא **דליכא פלטר ישראל** אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא.
ורבי יוחנן אמר אפי' למ"ד פלטר עובד כוכבים (שמותר) ה"מ **בשדה** אבל בעיר לא משום חתנות.

ר"ן ורשב"א: מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ונקטינהו כתרווייהו לקולא (בשדה מותר לעולם, ובעיר מותר כשאין פלטר ישראל).

רמב"ם לפי גירסת ר"ן: ריו"ח ור' חלבו חולקים זה על זה.

רמב"ם לפי גירסת ב"י: ריו"ח מוסיף על ר' חלבו, והלכה כריו"ח, ולכן בעינן תרתי לחומרא (מותר רק בשדה וכשאין פלטר ישראל).

רא"ש ע"פ טור: אין חילוק בין פת של בעה"ב לשל פלטר (אך בירושלמי מחלק).

שו"ע ב פסק כר' חלבו ע"פ שיטת רמב"ם לפי גירסת ר"ן. (כך מבאר הגר"א [וערוה"ש])

שו"ע ב: יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובד כוכבים במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהיא שעת הדחק.

ש"ך: ולא דמי לשלקות דלא נהגו היתר בשום מקום, דעל הפת יחיה האדם ("חיי נפש").

ש"ך: הקולא היא רק בפת עכו"ם, אבל פת ישראל שאפאו עכו"ם לא נהגו היתר שהרי הוא כבישולי עכו"ם, ואע"פ שהפת של עכו"ם הרי אפה אותה עכו"ם מ"מ נהגו בו היתר כיון דלא אסרי בכה"ג פת משום בישולי עכו"ם דהוא גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, והלכך בפת של ישראל שאפאה עכו"ם דלא שייך ה"ט - אסור. (בפת עכו"ם אין בו משום בשולי עכו"ם ובמקום שהותר פת עכו"ם מותר לגמרי דלא היה בכלל שלקות, אבל דבר שאינו פת עכו"ם ישנו בכלל שלקות).

רמ"א ב: יש אומרים (מרדכי ע"פ ע"ז לה:): דאפילו במקום שפת ישראל מצוי – שרי.

ת"ח כתב שכן נתפשט המנהג.

ש"ך כתב שיש להיזהר לא לקחת פת עכו"ם מן הפלטר היכא דיש פלטר ישראל אם לא שהפת עכו"ם יפה יותר כדפסק שו"ע ה.

ש"ך: משמע מהמרדכי דאפילו פת של בעלי בתים מותר דהא לא נתפשט כלל איסור פת של עכו"ם באותן מקומות, אבל מהרמ"א (שכתב דבריו בסמוך לדין שלעיל) מבואר דאפילו אותן שנהגו היתר בפת פלטר אף בדאיכא פלטר ישראל – אסורים בפת של בעלי בתים.

שו"ע ב (ע"פ רמב"ם): אבל פת של בעלי בתים - אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזרה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם.

שו"ע ח: יש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל מותר אפי' של בעלי הבתים.
רמ"א: וכן נוהגין.

כ"כ הרא"ה, ואילו הרשב"א התיר רק במקום סכנה.

וגזרת הפת לא נתפשטה בכל המקומות, וכתב **הרא"ש** וע"ז סומכין הגדולים שאינם אוסרים אותו לבני מדינתם... ועוד סומכין על כך דמי שהתענה ג"י מותר בפת של גויים משום חיי נפש וברוב מקומות גלויותינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כאילו התענה ג"י.

רמ"א ב: ולא מיקרי פת בעל הבית אלא אם עשאו לבני ביתו אבל עשאו למכור מיקרי פלטר אע"פ שאין דרכו בכך, וכן פלטר שעשאו לעצמו מיקרי בעל הבית.

פר"ח: פת שעושה ליתן במתנה לחבירו, כל שאין עושה לעצמו, הוה כפלטר.

שו"ע ג (ע"פ רא"ה): יש מי שאומר שאם פלטר הזמין ישראל הרי פתו כפת בעל הבית.

ש"ך:

היינו לשיטתו דלא אזלינן בתר תחילתו רק בתר דהשתא, **אבל לרשב"א ועוד** דסוברים דפת של פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה בעל הבית עובד כוכבים ממנו משום דבתר תחילתו אזלינן הו"ל מותר דכיון דבשעת אפייתו היה מותר לא מיתסר תו. וקשה שהרי להלן **בסעיף ז** פסק השו"ע דבתר תחילתו אזלינן, ואולי לכך כתבו בשם יש מי שאומר, או אפשר דס"ל מסברתו לחלק דמזמינו אצלו גרע טפי. ובנקה"כ תירץ דשאני הכא כיון שהזמין פלטר את ישראל גלוי מילתא בעלמא שעשאו לעצמו.

שו"ע ז (ע"פ רשב"א): פת בעה"ב אסורה לעולם אפילו קנאה פלטר ממנו ואפילו שלחה לישראל לביתו וכן אפילו שלחה אותה ישראל לאחר אסורה לעולם, ושל פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה בעה"ב ממנו, שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו אלא אחר מי שהיה לו בשעת אפייה.

ודלא כרא"ה שסובר שאזלינן בתר מי שהפת בידו.

שו"ע ד (ע"פ רא"ה): מקום שאין פלטר ישראל מצוי לדעת המתירין ליקח פת מפלטר עובד כוכבים - אם הגיע שם פלטר ישראל הרי פת פלטר עובד כוכבים אסורה עד שימכור פלטר ישראל פתו ולאחר שכלה פת ישראל חוזר פתו של עכו"ם להכשירו. **ש"ך:** צ"ע דלא כתב הרא"ה אלא שאם הגיע שם פלטר ישראל דהפת פלטר עובד כוכבים אסורה כל זמן שהוא ביד הפלטר, אבל אם לקחו כבר הישראל בהיתר לא כתב דאסור ונראה דשרי.

שו"ע ה : יש אומרים **(רשב"א)** שמי שיש בידו פת או שיש פלטר ישראל ויש פלטר עובד כוכבים עושה פת יפה ממנו או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל - מותר לקנות מפלטר עובד כוכבים במקום שנהגו היתר בפת של פלטר דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו ה"ז כפת דחוקה לו.
ודלא כירושלמי המובא בטור שמשמע שמותר רק כשאין פלטר ישראל כלל.

מכירת פת עכו"ם:

שו"ע יא : פת של ישראל שאפאה עובד כוכבים בלי חיתוי דישראל ובלא קיסם – **אסור** (ואסור) **לזבוני לעובד כוכבים** דילמא אתי לזבוני לישראל, **ואם פיתת** הלחם לשנים - מותר לזבוני לעובד כוכבים.

רמ"א : וה"ה לכל פת של עובד כוכבים שאסור, ולכן נהגו שלא לקנות **חתיכות** פת מן העובד כוכבים דחיישינן שמא היא פת איסור ומכרה לו ישראל כך.

מי שלפניו פת ישראל ופת של עובד כוכבים היפה משל ישראל:

אם ישראל אחר (שאינו מקפיד על פת עכו"ם) מיסב אצלו :

שו"ע יג ע"פ ראבי"ה : מי שאינו נזהר מפת של עובד כוכבים שהיסב אצל בעל הבית הנזהר מפת של עובד כוכבים ועל השלחן פת ישראל ופת של עובד כוכבים היפה משל ישראל - **יבצע בעה"ב מן היפה** (ש"ך : משום איבה, ט"ז : כי בעה"ב חייב לבצוע ממה שיאכל האורח), ומותר בכל אותה סעודה בפת של עובד כוכבים.

ודלא כאו"ה והב"ח שכתבו שהראבי"ה היקל רק כשהבוצע הוא אדם שאינו נזהר, וזה שנזהר נגרר אחריו.

אם אין ישראל אחר מיסב אצלו :

שו"ע או"ח סימן קס"ח פסק כשר מקוצי שכשאוכל לבדו **יסלק את פת העכו"ם היפה**, ויבצע על פת ישראל.

ודלא כתרה"ד שכתב שהראבי"ה היקל גם אם לא היסב עמו אורח שאינו נזהר.

תערובת:

שו"ע יד : כותח של עובד כוכבים מותר ואין חוששין לפת עובד כוכבים שבו. (כיון שאינו בעין)

רמ"א : וכן כל מקום שנתערבה פת של עובד כוכבים בשאר מאכל בטל ברוב בין בלח בין ביבש, אבל אסור לערב כדי לאכלו.⁵ [ואו"ה כתב דינים אלו אפילו בבישולי עכו"ם ממש]

שו"ע טו : מי שנוהר מפת עובד כוכבים מותר לאכול בקערה עם מי שאינו נוהר ממנו ואע"פ שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל אינו חושש. [=שלא גזרו על תערובת פת עכו"ם]

היתר משום איבה:

רמ"א טו : י"א דמי שנוהר מפת של עובד כוכבים ואוכל עם אחרים שאינן נוהרין מותר לאכול עמהם משום איבה וקטטה הואיל ואם לא יאכל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה התירו לו משום איבה ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין. (דדוקא בפת איכא איבא משום דעל הלחם יחיה האדם אבל לא בשאר מאכלים שכמה אנשים הן שאין נפשם תאיבה לאכול חמאה וכה"ג)

ש"ך : איבה יש כשאוכל אחד עם שנים אבל לא אחד עם אחד, ואם הוא פת נקי (הפת של מי שאינו נוהר) אף עם אחד איכא איבה.

מרחק:

שו"ע טז : יש מי שאומר שהנוהר מפת עובד כוכבים והוא בדרך אם יש פת של ישראל עד ד' מילין (חכמת אדם: או לאחריו עד מיל) – ימתין. **רמ"א :** וכבר נתבאר לעיל דנוהגין להקל.

דינים נוספים:

- **ט"ז :** מותר ליקח שאור של עובד כוכבים ולחמץ בו העיסה (אפילו במי שנוהר מפת של עובד כוכבים), כי לא גזרו חכמים על פת של עובד כוכבים על טעם כעיקר, אבל על הפרורים שהם בעין ודאי אסורין כל זמן שלא נתבטלו ברוב.
- **פת"ש :** בפת עכו"ם ובבישולי עכו"ם לא אומרים חנ"י, וכן אין צריך ששים.
- **גאונים, טור, פתחי הלכה :** אם עבר ג' ימים שלא אכל פת או שאין לו פת לשבת – מותר בפת עכו"ם.

⁵ וכתב בדרכ"מ שמי"מ יכול להיות שמותר לאכול בקערה אחת וליכא למיסר משום הטעם שנתערב ולא אסרו לערב לכתחלה אלא לאכול הפת עצמו אבל משום טעמא ליכא למיחש.